

Antisosyal Kişilik Bozukluğu Tanısı Almış ve Almamış Olan Bireylerin Duygusal Zeka Düzeyleri Açısından İncelenmesi

Mehmet E. Sardoğan* , Canani Kaygusuz**

Öz

Bu araştırmada; antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerle, herhangi bir psikiyatrik tanı almamış olan bireylerin duygusal zeka düzeyleri karşılaştırılmıştır. Çalışma grubu, 204 bireyden oluşmaktadır. Bu bireylerden 102'si Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olup; diğer 102'si herhangi bir kişilik bozukluğu ya da ruh hastalığı tanısı almamış olan ve üniversite öğrenimine devam eden bireylerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan bireylerin duygusal zeka düzeyleri, Yılmaz ve Ergin (2000) tarafından Türkiye uyarlaması yapılmış olan "Duygusal Zeka Değerlendirme Ölçeği" ile ölçülmüştür. Herhangi bir kişilik bozukluğu ya da ruh hastalığı tanısı almamış olan bireylerde antisosyal sapma olup olmadığını test edebilme amacıyla da Kartallar (1996) tarafından geliştirilen "Antisosyal Davranış Ölçeği" kullanılmıştır. Verilerin analizinde t-testi tekniği kullanılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular, antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireyler ile herhangi bir psikiyatrik tanı almamış olan bireylerin; duygusal farkındalık, duygusal kontrol, özmotivasyon, empatik beceri ve sosyal ilişkileri kontrol etme düzeyleri arasında anlamlı farklılıkların bulunduğunu ($p < .001$) göstermektedir. Elde edilen bulgular antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerin; duygusal farkındalık ve duygusal kontrol, başkalarıyla empati kurabilme, kendini olumlu bir yaşantıya motive etme ve insanlarla ilişkilerini kontrol etme gibi beceriler açısından güçlük yaşadıklarını göstermektedir.

Anahtar Sözcükler: Antisosyal Kişilik Bozukluğu, Duygusal Zeka, Üniversite Öğrencisi

* Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı. sardogan@omu.edu.tr

** Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Psikolojik Danışma ve Rehberlik Anabilim Dalı. cananikaygusuz@hotmail.com

---

Investigation of the Individuals who were Diagnosed as Antisocial Personality Disorder and not Diagnosed in Terms of Emotional Intelligence Levels

---

Abstract

In this study; emotional intelligence levels were compared with individuals who were diagnosed as antisocial personality disorder and who were not diagnosed with any psychiatric disorders. The sample was consist of 204 individuals. 102 individuals were diagnosed as antisocial personality disorder Mental Hospital and other 102 individuals who were not diagnosed with any psychiatric disorder and these are university students. Individuals' emotional intelligence levels were measured by "Emotional Intelligence Assessment Scale" which was adapted to Turkish by Yılmaz and Ergin (2000). "Antisocial Behavior Scale" which was developed by Kartallar (1996) was used to test antisocial deviation in individuals who were not diagnosed with any personality disorder or mental disorder. T-test technique was used in analysing the data. The findings of the study; there were significant differences ($p<.001$) between individuals who were diagnosed as antisocial personality disorder and individuals who were not diagnosed with any psychiatric disorders in terms of emotional awareness, emotional control, self-motivation, empathic skills and control of social relations levels. Findings from the study indicate that individuals who were diagnosed as antisocial personality disorder have difficulties in emotional awareness and emotional control, to set up empathy with others, to motivate themselves to positive life style, and control of social relations skills and they have need in more psycho-social support.

Key Words: Antisocial Personality Disorder, Emotional Intelligence, University Student.

GİRİŞ

Erkeklerde görülme sıklığı (%3) kadınlara göre (%1) üç kat daha fazla olan ve DSM-IV sınıflama grubuna göre B kümesi kişilik bozuklukları arasında yer alan antisosyal kişilik bozukluğunda; kavgacılık, sahtecilik, hırsızlık, kumar tutkusunu, aile yaşamında ve toplumsal yaşamda sorumsuzluk, sık sık suç işleme ve psikoaktif madde kullanma gibi belirtiler yaygın olarak gözlenmektedir (Öztürk, 2002). Diğer yandan yapılan araştırmalarda, antisosyal kişilik bozukluğu ile saldırganlık, alkol bağımlılığı ve alkole bağlı olarak işlenen suçlar arasında anlamlı ilişki olduğu rapor edilmektedir (Moeller & Dougherty, 2001; Bahlmann, Preuss & Soyka, 2000). Bağımlılığın ve suçun temel nedenleri arasında gösterilen (Köknel, 1989; Ceylan ve Türkcan, 2003) antisosyal kişilik bozukluğunda yukarıda sıralanan belirtilere ek olarak; yangın çıkarma, başkalarını cinsel ilişkiye zorlama, insan ve hayvanlara zalimce davranma, yaptıklarından pişmanlık ya da suçluluk duymama, düzenli olarak bir işte çalışmakta ve parasal sorumluluk üstlenmekte güçlük çekme (Geçtan, 1993) gibi belirtiler de gözlenmektedir. Çocukluk çağında davranım bozukluğu tanısı alan bu bireylerde antisosyal kişilik bozukluğu tanısı 18 yaşından sonra koyulmakta olup, 30-35 yaşlarında belirtilerde bir duraklama ve genellikle 40-50 yaşlarında da belirtilerde göreceli olarak azalma gözlenmektedir (Öztürk, 2002).

Antisosyal kişilik bozukluğunun oluş nedenleri üzerine yapılan araştırmalarda, genellikle psiko-sosyal ve biyolojik nedenler üzerinde durulmaktadır. Psiko-sosyal nedenler üzerine yapılan araştırmalar ise özellikle aile ve çocukluk yaşantıları üzerine yoğunlaşmaktadır. Bununla ilişkili olarak Ak ve Sayar (2002), antisosyal kişilik bozukluğu tanısında Kuzey Amerika'da son yıllarda büyük bir artış olduğunu, kültürel ve sosyolojik ortamın bu bozukluğun gelişmesinde etkili olabileceğini belirtmektedirler. Buna karşın Doğu Asya toplumlarında saptanan düşük antisosyal kişilik bozukluğu yaygınlığının, bu toplumdaki aile bütünlüğünün Kuzey Amerika toplumlarına göre henüz bozulmamış olmasından kaynaklanabileceğini belirtmektedir. Yapılan bir araştırmada; ailenin düşük düzeyde bakım ve ilgisi ile birlikte, bireysel özgürlüklerin aile tarafından aşırı düzeyde kısıtlanmasının erkeklerde ve kızlarda antisosyal kişilik bozukluğunun gelişiminde etkili olduğu rapor edilmektedir (Reti, Samuels, Eaton, Bienvenu, Costa & Nestadt, 2002). Yapılan diğer araştırmalarda; 8 yaşından itibaren boylamsal olarak izlenen deneklerde suçlu anne-baba, kalabalık aile, düşük zeka düzeyine sahip anne-baba ve olumsuz anne-baba tutumları (Farrington, 2000); alkol ya da madde bağımlısı baba (Moss, Baron, Hardie & Vanyukov, 2001); çocukluk döneminde anneden fiziksel şiddet görme (Straus & Mouradian, 1998) gibi değişkenlerin yetişkin yaşamda antisosyal kişiliğin gelişmesinde önemli rol

oynadığı rapor edilmektedir. Türk örnekleme yapılan bir araştırmada ise şiddete dönük suç işleyen antisosyal bireylerde; ailenin eğitim ve ekonomik düzeyinin düşük, aile bağlarının ve anne-baba-çocuk ilişkisinin zayıf olduğu saptanmıştır. Ayrıca bu bireylerin babalarında suç öyküsünün bulunduğu, aile içinde şiddete tanık oldukları, çocukluk dönemlerinde şiddetle karşılaştıkları ve ihmal edildikleri, diğer yandan ilk suç işleme yaşlarının ise 16 olduğu ve askerlik görevlerinde önemli disiplin sorunları yaşadıkları saptanmıştır (Süer, 1998). Yapılan birçok araştırmada antisosyal kişilik ile suç işleme (Derzon, 2001; Hare, 1999) ve madde kullanımı (Bahlmann, Presuss & Soyka, 2002; Adalbjarnardottir & Rafnsson, 2002) arasında anlamlı bir ilişki olduğu ve ağır suç işlemiş olan antisosyal bireylerin ailelerinde; alkolizm, suç öyküsü, toplumsal ilişkilerde bozulma gibi değişkenler açısından, hafif suç işleyen antisosyal bireylere göre anlamlı düzeyde daha fazla olduğu saptanmıştır (Özmenler, 1995). Suç türleri açısından gruplanan antisosyal bireylerde; tanı koyulana kadar hiç suç işlememiş olan antisosyal bireylerde ortalama eğitim süresinin ($X = 7.17$ yıl), cinayet ve hırsızlık suçu işleyenlere göre ($X = 5.72$ yıl) daha yüksek olduğu saptanmıştır (Türkçapar, 2002).

Antisosyal kişilik bozukluğunun oluş nedenleri üzerine yapılan biyolojik araştırmalarda; frontal ve prefrontal lobda gözlenen disfonksiyon (Dinn & Haris, 2000; Raine, 2002); yüksek düzeyde testosteron (Ramirez, 2003; Aromaki, Lindman, Eriksson, 1999) ve düşük düzeyde serotonin 5-hidroksi triptamin hormonu (Lesh & Merschendorf, 2000) ile antisosyal kişilik bozukluğu arasında anlamlı bir ilişki bulunduğu rapor edilmektedir. Kısaca özetlemek gerekirse, antisosyal kişilik bozukluğu olan bireyler psiko-sosyal ve biyolojik yönden normal bireylere göre farklı özellikler sergilemektedir.

Araştırmada ele alınan bir diğer değişken olan duygusal zeka ise; bireyin duygularını akılcıca, duyarlı, yararlı ve bilgece kullanabilme becerisi (Weissinger, 1998; Goleman, 1998; Goleman, 2000); duyguyu tam ve doğru olarak algılama ve ifade etme, düşünceye yardım edecek şekilde duyguyu düşünce içine katma, duyguyu ve başkalarından gelen bilgiyi anlama, kendinde ve başkalarında duygusal ve entelektüel gelişmeye itici güç olacak şekilde duyguları düzenleme becerisi (Mayer, Salovey & Caruso, 2000) olarak tanımlanmaktadır.

Nöro-fizyolojik açıdan bakıldığında duygusal zeka, insan beyninde amigdala ile ilişkili görülmektedir. Amigdala beyin sapının üzerinde, badem görünümünde birbirleriyle bağlantılı iki parçadan oluşan bir yapı olup; duygular ve düşünceler arasındaki uyumun ya da uyumsuzluğun da merkezi olarak görülmektedir (Goleman, 1998). Bu açıdan bakıldığında duygusal zeka,

akademik-bilişsel zekanın destekleyicisi ve tamamlayıcısı (Kocayörük, 2004) ve yaşamsal başarıların da belirleyicisi durumundadır (Baltaş, 2001).

Duygusal zeka üzerine yapılan araştırma ve incelemeler arttıkça, araştırmacıların dikkatlerinin de duygusal zeka düzeyinin yükseltilmesi konusuna yoğunlaştığı gözlenmektedir. Bu açıdan bakıldığında, bireylerin duygusal zeka düzeyleri geliştirilerek aile içi ve giderek toplumsal yaşamda yaşam kalitesinin yükseltilebileceği, boşanmaların ve aile içi şiddetin duygusal zeka sayesinde azaltılabileceği (Brockert & Braun, 2000) rapor edilmektedir. Diğer yandan duygusal zeka eğitimi, yaşam performansı ve motivasyonu düşük olan bireylere yardım amacıyla kullanılabilen (Schutte, Malouff, Simunek, McKenley & Hollander, 1998) ve erkeklerde gözlenen açık ya da örtülü saldırgan davranışların ortadan kaldırılmasında da etkili olmaktadır (Brackett, Mayer & Warner, 2003).

Duygusal zeka, her zaman ve her yaşta geliştirilebilmekte ve öğrenilebilmektedir (Mayer, Salovey, Caruso & Sitarenios, 2001; Mayer & Salovey, 1997; Goleman, 1998; Weisinger, 1998; Shapiro, 1998). Bu açıdan bakıldığında duygusal zeka düzeyi yüksek olan bireyler; duygularını daha başarılı biçimde yönetebilmekte, duygusal sorunların çözümünde ve stres yönetiminde daha başarılı olmakta, bununla bağlantılı olarak aile içi ilişkilerde ve sosyal ilişkilerde daha yapıcı ve pozitif tepkiler sergilemektedirler (Mayer, Salovey & Caruso, 2004). Diğer yandan duygusal zeka düzeyi yüksek olan bireyler, problemlerin çözümünde etkili başa çıkma becerilerine daha fazla sahip olup, duygusal farkındalık ve duyguların kontrolü konusunda daha başarılı olmaktadır (Matthews & Zeidner, 2000). Duygusal zekanın öğrenilmiş alışkanlıklar temeline dayandığı görüşü, uzmanları bu alandaki kapasitenin geliştirilmesinde duygusal zeka eğitiminin rolünü ve önemini incelemeye yöneltmiştir (Yeşilyaprak, 2001). Araştırmacılar, duygusal zeka eğitiminin, bireylerin duygusal ve sosyal alanlarda daha sağlıklı ilişki kurmalarını, yaşam kalitelerini olumlu yönde geliştirmelerini amaçladığını rapor etmektedirler (Weisinger, 1998; Shapiro, 1998; Mayer & Salovey, 1997).

Amaç ve Problem

Yukarıda yapılan kuramsal açıklamalara bağlı olarak antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerin, herhangi bir kişilik bozukluğu ya da ruh hastalığı tanısı almamış olan bireylerden duygusal zeka becerileri açısından farklı olabileceği düşüncesinden hareket edilmiştir. Bu düşünceden hareket edilerek antisosyal bireyler ile herhangi bir kişilik bozukluğu ve ruh hastalığı tanısı almamış olan bireylerin; duygularının farkında olma, duygularını yönetme, kendini motive etme, empati ve ilişkilerini kontrol etme düzeyleri

arasında anlamlı bir farklılığın bulunup bulunmadığı incelenmiş ve araştırmada şu sorulara cevap aranmıştır:

1. Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanısı almış ve almamış olan bireylerin, Duygusal Zeka Değerlendirme Ölçeği'nin (DZDÖ) Duygularının Farkında Olma Alt Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı farklar bulunmakta mıdır?
2. Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanısı almış ve almamış olan bireylerin, DZDÖ Duygularını Yönetme Alt Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı farklar bulunmakta mıdır?
3. Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanısı almış ve almamış olan bireylerin, DZDÖ Kendini Motive Etme Alt Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı farklar bulunmakta mıdır?
4. Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanısı almış ve almamış olan bireylerin, DZDÖ Empati Alt Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı farklar bulunmakta mıdır?
5. Antisosyal Kişilik Bozukluğu tanısı almış ve almamış olan bireylerin, DZDÖ İlişkilerini Kontrol Etme Alt Ölçeği puan ortalamaları arasında anlamlı farklar bulunmakta mıdır?

1. Yöntem

Araştırmaya Katılan Bireyler

Araştırmanın çalışma grubu 204 bireyden oluşmaktadır. Bu bireylerden 102'si Samsun Ruh ve Sinir Hastalıkları Hastanesi'nde antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan (yaş $X=25.8$; min:21, max: 28; 91 erkek, 9 kız) bireylerden oluşmaktadır. Diğer 102 birey ise herhangi bir kişilik bozukluğu ya da ruh hastalığı tanısı almamış olan ve Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nde çeşitli fakültelerin 1., 2., 3. ve 4. sınıflarında öğrenim gören (yaş $X=22.8$; min:19, max:25; 59 erkek, 43 kız) bireylerden oluşmaktadır. Araştırmada; halen üniversite öğrenimine devam eden ve herhangi bir kişilik bozukluğu ya da ruh hastalığı tanısı almamış olan grubu belirleme amacıyla, çeşitli fakültelerde öğrenim gören 243 öğrenciye "Antisosyal Davranış Ölçeği" ve "Kişisel Bilgi Formu" uygulanmıştır. Kişisel Bilgi Formu'nda herhangi bir psikiyatrik tanı almadığını belirten 191 öğrencinin "Antisosyal Davranış Ölçeği" puanları en düşükten yükseğe doğru sıralanmış olup, bu sıralama sonucunda ölçek puanları diğerlerine göre en düşük olan 102 öğrenci çalışma grubu olarak belirlenmiştir ($X= 11.40$; min= 7; max= 18; $S_s= 3.25$).

Veri Toplama Araçları

Araştırmada problemin incelenebilmesi için gerekli olan veriler Duygusal Zeka Değerlendirme Ölçeği, Antisosyal Davranış Ölçeği ve Kişisel Bilgi Formu ile toplanmıştır.

Duygusal Zeka Değerlendirme Ölçeği (DZDÖ)

Nick Hali (Akt: Yılmaz ve Ergin, 2000) tarafından geliştirilmiş olan Duygusal Zeka Değerlendirme Ölçeği'nin Türkiye uyarlaması Yılmaz ve Ergin (2000) tarafından yapılmış olup, 30 maddeden oluşmaktadır. Ölçekten alınabilecek toplam puanlar 30 ile 180 puan arasında değişmekte olup, yüksek puan duygusal zeka düzeyinin yüksek olduğunu göstermektedir. Maddelere verilebilecek tepkiler; "tamamen katılmıyorum", "kısmen katılmıyorum", "çok az katılmıyorum", "çok az katılıyorum", "kısmen katılıyorum" "tamamen katılıyorum" şeklinde sıralanmıştır.

Ölçek; "Duyguların Farkında Olma" , "Duygularını Yönetme" , "Kendini Motive Etme", "Empati" ve "İlişkilerini Kontrol Etme" olmak üzere beş alt ölçekten oluşmaktadır. Duygularının Farkında Olma Alt Ölçeği'nde; 31 ve üzeri puanlar yüksek, 26-30 arası puanlar normal ve 25 ve altında olan puanlar düşük düzey olarak değerlendirilmektedir. Duygularını Yönetme Alt Ölçeği'nde; 32 ve üzeri puanlar yüksek, 27-31 arası puanlar normal ve 26 ve altında olan puanlar düşük düzey olarak değerlendirilmektedir. Kendini Motive Etme Alt Ölçeği'nde; 31 ve üzeri puanlar yüksek, 27-30 arası puanlar normal ve 26 ve altında olan puanlar düşük düzey olarak değerlendirilmektedir. Empati Alt Ölçeği'nde; 31 ve üzeri puanlar yüksek, 26-30 arası puanlar normal ve 25 ve altında olan puanlar düşük düzey olarak değerlendirilmektedir. İlişkilerini Kontrol Etme Alt Ölçeği'nde ise; 30 ve üzeri puanlar yüksek, 25-29 arası puanlar normal ve 24 ve altında olan puanlar da düşük düzey olarak değerlendirilmektedir. Toplam puana göre ise 155 ve üzeri puanlar yüksek duygusal zeka düzeyini; 130-154 puan arası normal düzeyi ve 129 puan ve altı düşük duygusal zeka düzeyi olarak değerlendirilmektedir.

Ölçeğin Türkiye uyarlaması yapılırken, Yılmaz ve Ergin (2000) tarafından orijinal ölçek önce orijinal biçimiyle İngiliz Dili ve Edebiyatı son sınıfta öğrenim gören ve İngiliz Dili Grameri içerikli derslerden önceki yıllarda not ortalaması 75 ve üzeri olan 55 kişilik gruba uygulanmıştır. Daha sonra ölçeğin Türkçe çevirisi dil uzmanları ve Psikolojik Danışma ve Rehberlik Ana Bilim Dalı'nda en az "doçent" unvanına sahip bir akademisyen grubu tarafından yapılmıştır. Gözden geçirilen ve her maddesi ayrı ayrı tartışılan Türkçe form, bir aylık bir süre geçtikten sonra İngilizce orijinalinin uygulandığı aynı gruba tekrar uygulanmıştır. Ellibeş öğrencinin İngilizce ve Türkçe formlardan aldıkları

puanlar her madde için, ölçeğin alt boyutları için ve ölçeğin verdiği toplam puan için karşılaştırılmış ve iki uygulama arasındaki korelasyon hesaplanmıştır. Ölçekte yer alan 30 maddenin ilk ve son uygulamalardaki güvenilirlik katsayısı 0.76 ile 0.92 arasında hesaplanmıştır. Ölçeğin birinci alt boyutunun ilk ve son uygulama arasındaki korelasyonu 0.76, ikinci alt boyutunun ilk ve son uygulama arasındaki korelasyonu 0.92; üçüncü alt boyutunun ilk ve son uygulama arasındaki korelasyonu 0.91; dördüncü alt boyutunun ilk ve son uygulama arasındaki korelasyonu 0.88 ve beşinci alt boyutunun ilk ve son uygulama arasındaki korelasyonu ise 0.86 olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin toplam puanı açısından bakıldığında ise ilk ve son uygulama arasında 0.84 düzeyinde korelasyon katsayısı hesaplanmıştır. Böylece deneklerin ölçeğin İngilizce formundan anladıkları ve algıladıkları ile hazırlanan Türkçe formdan anladıkları ve algıladıkları arasında büyük bir benzerlik olduğu istatistiksel olarak ortaya çıkarılmıştır. Bu aşamada ölçeğin Türkçe formundan elde edilen puanlar üzerinde madde-toplam puan analizi yapılmıştır. Bu analizin gereği olarak ölçekte yer alan her bir madde ile ölçeğin toplam puanı arasındaki ilişkiye bakılmıştır. Yine bu analiz yapılırken her madde ile kendisi dahil ölçeğin toplam puanı arasındaki ilişki hesaplanmıştır. Bu yolla hesaplanan ilişki katsayılarının da, ölçekteki iki madde dışında 0.73 ile 0.89 arasında bir dağılım gösterdiği gözlenmiştir. Aynı Türkçe formdan elde edilen puanlar üzerinde ölçeğin iç tutarlık katsayısı da hesaplanmıştır. Bu amaçla ölçekte yer alan 30 madde tek ve çift numaralı sorular olarak ayrı ayrı puanlanmış ve deneklerin tek ve çift numaralı sorulardan aldıkları puanlar arasındaki ilişki katsayısı 0.79 olarak hesaplanmıştır. Elde edilen ölçek beş alt ölçekten oluşmaktadır. Ölçeğin kapsam geçerliliği çalışmasında ise uzman görüşüne başvurulmuş ve alınan geribildirimlerden, ölçeğin duygusal zeka beceri düzeyini ölçmek amacıyla kullanılacak bir içeriğe sahip olduğu kabul edilmiştir. Ayrıca bu çalışmada ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik düzeyine ilişkin bir çalışma yapılmamıştır.

Antisosyal Davranış Ölçeği

Kartallar (1996) tarafından geliştirilen ölçek, toplam 37 maddeden oluşmaktadır. Maddelere verilebilecek tepkiler "Doğru" ve "Yanlış" şeklinde oluşturulmuştur. Ölçekten alınabilecek puanlar 0-37 arasında değişmekte olup, yüksek puanlar yüksek düzeyde antisosyal eğilimi ifade etmektedir. Ölçeğin geliştirilme aşamasında ve geçerlik, güvenilirlik çalışmalarında 289 normal, 151 psikiyatrik tanı almış hasta ve 300 hükümlü bireyden yararlanılmıştır. Ölçeğin güvenilirlik çalışmasında; test-tekrar test yöntemiyle korelasyon katsayısı $r = 0.82$ olarak hesaplanmıştır. Ölçeğin iç tutarlılığını saptama amacıyla Kuder-Richardson 20 Tekniği kullanılarak; normal grup için $KR-20 = 0.83$, hükümlü grup için $KR-20 = 0.82$ ve psikiyatrik hasta grubu için $KR-20 = 0.84$ olarak

hesaplanmıştır. Ölçeğin geçerlik çalışmasında; normal, hükümlü ve psikiyatrik hasta gruplarının ölçekten aldıkları puanlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığını belirleme amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi Tekniği ve Newman-Keuls Tekniği kullanılmıştır. Yapılan analizler sonucunda, normal grup ile psikiyatrik hasta ve hükümlü grupların ölçekten aldıkları puanlar arasındaki farklılığın 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu ($F= 85.16$) saptanmıştır. Yapılan faktör analizinde ise üç gruptan oluşan örneklem birleştirilmiş ve toplam varyansın % 31.9'unu açıklayan dört anlamlı faktör elde edilmiştir. Yapılan bu faktör analizi sonucunda ölçek 37 madde olarak belirlenmiştir. Bu çalışmada ölçeğin geçerlik ve güvenilirlik çalışması ayrıca yapılmamıştır.

Kişisel Bilgi Formu

Araştırmada; üniversite öğrencilerine yönelik olarak hazırlanan ve kullanılan Kişisel Bilgi Formu'nda, "Herhangi bir klinik ya da hastanede, bir psikiyatri uzmanına muayene olduktan sonra herhangi bir psikiyatrik tanı aldınız mı?" sorusu yöneltilmiş ve öğrencilerin verdikleri cevaplar "evet" ya da "hayır" şeklinde gruplandırılmıştır. Ayrıca araştırmaya katılan bireylerin cinsiyetini ve yaşlarını belirlemeye dönük sorulara yer verilmiştir.

Verilerin Analizi

Araştırmada verilerin analizinde SPSS 11.0 paket programı kullanılmış olup, t-testi tekniğinden yararlanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında ise 0.05 anlamlılık düzeyi üst değer olarak alınmıştır.

Bulgular

Bu bölümde antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerle, herhangi bir kişilik bozukluğu ya da ruh hastalığı tanısı almamış olan bireylerin; Duygusal Zeka Değerlendirme Ölçeği'nin (DZDÖ); Duygularının Farkında Olma, Duygularını Yönetme, Kendini Motive Etme, Empati ve İlişkilerini Kontrol Etme alt ölçeklerinden aldıkları puanların karşılaştırılmasına ilişkin bulgulara ve ilgili tablolara yer verilmiştir.

1. Duygularının Farkında Olma Düzeylerine İlişkin Bulgular

Antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış ve almamış olan bireylerin, Duygularının Farkında Olma Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını test edebilme amacıyla veriler üzerinde t-testi (Independent-Samples T-Test) tekniği uygulanmış ve sonuç Tablo-1'de verilmiştir.

Tablo 1. Antisosyal Kişilik Bozukluğu Tanısı Almış ve Almamış Olan Bireylerin DZDÖ Duygularının Farkında Olma Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Gruplar	n	Duygularının Farkında Olma Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	sd	t	Önem Düzeyi
Antisosyal Grup	102	17.32	7.47	202	12.70	p< .001
Tanı Almamış Grup	102	29.09	5.62			
Toplam	204					

Tablo 1’de yer alan istatistiksel veriler, antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerin Duygularının Farkında Olma Alt Ölçeği puanlarının antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almamış olan gruba göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise bu farklılığın, tanı almamış grubun lehine 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre; antisosyal bireylerin normal bireylere göre duygusal farkındalık düzeylerinin daha düşük olduğu ileri sürülebilir.

2. Duygularını Yönetme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış ve almamış olan bireylerin, Duygularını Yönetme Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını test edebilme amacıyla veriler üzerinde t-testi tekniği (Independent-Samples T-Test) uygulanmış ve sonuç Tablo-2’de verilmiştir.

Tablo 2’de yer alan istatistiksel veriler, antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerin Duygularını Yönetme Alt Ölçeği puanlarının, antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almamış olan gruba göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise bu farklılığın tanı almamış grubun lehine 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre; antisosyal bireylerin normal bireylere göre duygu kontrolü düzeylerinin daha düşük olduğu ileri sürülebilir.

Tablo 2. Antisosyal Kişilik Bozukluğu Tanısı Almış ve Almamış Olan Bireylerin DZDÖ Duygularını Yönetme Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Gruplar	n	Duygularını Yönetme Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	sd	t	Önem Düzeyi
Antisosyal Grup	102	15.75	5.51			
Tanı Almamış Grup	102	25.34	5.94	202	11.94	p< .001
Toplam			204			

3. Kendini Motive Etme (Öz Motivasyon) Düzeylerine İlişkin Bulgular

Antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış ve almamış olan bireylerin, Kendini Motive Etme Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını test edebilme amacıyla veriler üzerinde t-testi tekniği (Independent-Samples T-Test) uygulanmış ve sonuç Tablo-3'te verilmiştir.

Tablo 3. Antisosyal Kişilik Bozukluğu Tanısı Almış ve Almamış Olan Bireylerin DZDÖ Kendini Motive Etme Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Gruplar	n	Kendini Motive Etme Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	sd	t	Önem Düzeyi
Antisosyal Grup	102	16.06	6.22	202	12.22	p< .001
Tanı Almamış Grup	102	26.73	6.24			
Toplam	204					

Tablo 3'te yer alan istatistiksel veriler, antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerin Kendini Motive Etme Alt Ölçeği puanlarının, antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almamış olan gruba göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise bu farklılığın tanı almamış

grubun lehine 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre; antisosyal bireylerin normal bireylere göre öz motivasyon düzeylerinin daha düşük olduğu ileri sürülebilir.

4. Empati Düzeylerine İlişkin Bulgular

Antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış ve almamış olan bireylerin, Empati Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını test edebilme amacıyla veriler üzerinde t-testi tekniği (Independent-Samples T-Test) uygulanmış ve sonuç Tablo-4'te verilmiştir.

Tablo 4. Antisosyal Kişilik Bozukluğu Tanısı Almış ve Almamış Olan Bireylerin DZDÖ Empati Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Gruplar	n	Empati Alt Ölçeği Puan Ortalamaları X	Ss	sd	t	Önem Düzeyi
Antisosyal Grup	102	17.21	6.51	202	12.54	p< .001
Tanı Almamış Grup	102	27.67	5.32			
Toplam	204					

Tablo 4'te yer alan istatistiksel veriler, antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerin Empati Alt Ölçeği puanlarının, antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almamış olan gruba göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise bu farklılığın tanı almamış grubun lehine 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre; antisosyal bireylerin normal bireylere göre empatik beceri düzeylerinin daha düşük olduğu ileri sürülebilir.

5. İlişkilerini Kontrol Etme Düzeylerine İlişkin Bulgular

Antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış ve almamış olan bireylerin, İlişkilerini Kontrol Etme Alt Ölçeği puanları arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını test edebilme amacıyla veriler üzerinde t-testi tekniği (Independent-Samples T-Test) uygulanmış ve sonuç Tablo-5'te verilmiştir.

Tablo 5. Antisosyal Kişilik Bozukluğu Tanısı Almış ve Almamış Olan Bireylerin DZDÖ İlişkilerini Kontrol Etme Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin t-testi Sonuçları

Gruplar	n	İlişkilerini	Ss	sd	t	Önem
		Kontrol Etme Alt Ölçeği Puan Ortalamaları				
		X				Düzeyi
Antisosyal Grup	102	18.34	5.36	202	13.07	p< .001
Tanı Almamış Grup	102	27.52	4.62			
Toplam	204					

Tablo 5'te yer alan istatistiksel veriler, antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerin ilişkilerini Kontrol Etme Alt ölçeği puanlarının, antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almamış olan gruba göre daha düşük olduğunu göstermektedir. Uygulanan t-testi sonucunda ise bu farklılığın tanı almamış grubun lehine 0.001 düzeyinde anlamlı olduğu saptanmıştır. Elde edilen bu sonuca göre; antisosyal bireylerin normal bireylere göre sosyal ilişkileri kontrol düzeylerinin daha düşük olduğu ileri sürülebilir.

Tartışma ve Yorum

Bu araştırmada, antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireyler ile herhangi bir psikiyatrik tanı almamış olan bireylerin duygusal zeka düzeyleri karşılaştırılmıştır. Araştırmada elde edilen bulgular antisosyal bireyler ile herhangi bir psikiyatrik tanı almamış olan bireylerin; duygusal farkındalık, duyguları yönetme, öz motivasyon, empatik beceri ve sosyal ilişkileri kontrol etme düzeyleri arasında tanı almamış grubun lehine anlamlı farklılıkların bulunduğunu göstermektedir.

Duygusal zekanın ilk bileşeni ve alt boyutu olan duygularının farkında olma ile ilgili bulgulara göre değerlendirildiğinde antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerin; kendi kişisel kaynaklarının, yeteneklerinin ve gelişim alanlarının farkında olma, duygularını tanıma ve anlama, duygu ve düşüncelerini gerçekçi bir gözle değerlendirebilme ve olumlu bir şekilde dile getirebilme gibi beceriler açısından, normal bireylere göre daha çok güçlük yaşadıkları ileri sürülebilir. Yapılan araştırmalar, duygusal açıdan incelendiğinde antisosyal bireylerde öfke duygusunun (içe-dönük, dışa-dönük ve sürekli öfke) daha egemen bir görüntü sergilediğini (Türkçapar, Güriz, Özel, Işık ve Örsel, 2004; Türkçapar, 2002; Moeller & Dougherty, 2001) ve

antisosyal bireylerin duygusal yaşantılarının son derece kısıtlı, yüzeysel ve durağan olduğunu (Habel, Kühn, Salloum, Devos & Scheneider, 2002) göstermektedir. Bu araştırma bulgularına göre ele alındığında öfke duygusunun ve öfke ile ilişkili olarak yüksek saldırganlık eğiliminin, olumlu duygusal yaşantılar ve duygusal farkındalık açısından önemli bir engel oluşturduğu düşünülebilir. Diğer yandan duyguları algılama ve duygusal farkındalık becerisinin, kendini anlama ve değiştirme yolunda belirleyici ve duyguları kontrol edebilme açısından da son derece önemli olduğunu (Weisinger, 1998; Stein & Book, 2000) burada vurgulamak gerekir.

Duygusal zekanın bir diğer alt boyutu ve bileşeni olan duygularını yönetme ile ilgili bulgulara göre değerlendirildiğinde antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerin; stresle başa çıkma, yıkıcı duyguları kontrol edebilme, başkalarının kontrolüne ihtiyaç duymadan duygu ve düşüncelerini olumlu ve bağımsız düzeyde kontrol edebilme, değişime açık olma ve günlük problemler karşısında etkili çözümler üretebilme gibi beceriler açısından, normal bireylere göre daha çok güçlük yaşadıkları ileri sürülebilir. Yapılan araştırmalar, antisosyal bireylerde alkol ve madde kullanımının yaygın olduğunu (Lynam, Leukefeld & Clayton, 2003; Moeller & Dougherty, 2001; Bahlmann, Preuss & Soyka, 2000; Lewis, Croughan, Whitman, & Miller, 1983) göstermektedir. Alkol ve madde kullanım sıklığının, antisosyal bireylerde duygu yönetimi ve kontrolü açısından risk oluşturduğu ve diğer değişkenlerle birlikte uyum problemlerine neden olduğu düşünülebilir.

Duygusal zekanın üçüncü alt boyutu ve bileşeni olan kendini motive etme ile ilgili bulgulara göre değerlendirildiğinde; antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerin yaşama olumlu bir gözle bakabilme, olumlu bir iş ya da yaşantıya yönelik başarıma dürtüsü, zor durumlar karşısında olumlu bir bakış açısıyla çaba gösterme gibi beceriler açısından normal bireylere göre daha çok güçlük yaşadıkları ileri sürülebilir. Başka bir deyişle, olumlu bir amaç doğrultusunda kendini harekete geçirebilme becerisinin zayıf olduğu belirtilebilir. Yapılan araştırmalarda antisosyal eğilimi yüksek olan ergenlerin; boş zamanlarını olumlu ya da işe yarar etkinliklerle geçirmekte problem yaşadıkları (Mahoney & Stattin, 2000) rapor edilmektedir. Bu sonuçlar, antisosyal eğilimi yüksek olan bireylerin olumlu toplumsal ve bireysel yaşantılara yönelemediklerini göstermektedir.

Duygusal zekanını dördüncü alt boyutu ve bileşeni olan empatik beceri ile ilgili bulgulara göre değerlendirildiğinde antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerin; kişiler arası ilişkilerde içtenlik, ilgi, bağlılık ve duyarlılık gibi tepkileri sergilemekte güçlük çektikleri ileri sürülebilir. Diğer bir deyişle, başkalarının duygularını ve sorunlarını anlama ve onlara saygı duyma

konusunda problem yaşanmaktadır. Öztürk de (2002) antisosyal bireylerde empatik becerilerin zayıf olduğunu belirtmektedir. Yapılan bir araştırmada ise antisosyal bireylerin empatik beceri düzeylerinin düşük olduğu (Habel, Kühn, Salloum, Devos, & Scheneider, 2002) saptanmıştır.

Duygusal zekanın beşinci alt boyutu ve bileşeni olan sosyal ilişkilerini kontrol etme ile ilgili bulgulara göre değerlendirildiğinde, antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış olan bireylerin başkalarıyla olumlu ilişkiler kurabilme ve sürdürülebilir, kendini bir gruba ait hissedebilme ve bir gruba işbirliğine yönelme gibi becerileri sergilemekte güçlük çektikleri ileri sürülebilir. Bu sonuç aynı zamanda antisosyal bireylerin sosyal beceri düzeylerinin de düşük olduğunu göstermektedir. Kişilerarası ilişkilerde yaygın bir şekilde sergilenen saldırgan tepkilerin, bunda etkili olduğu düşünülebilir. Diğer yandan duygusal zeka düzeyleri düşük olan bireylerin, sosyal ilişkilerde daha başarısız olduklarını ve daha fazla saldırgan davranışlar sergileyerek olumsuz ilişkiler geliştirdiklerini (Brackett, Mayer & Warner, 2004) burada vurgulamak gerekir. Bu konuyla ilgili olarak Ang & Hughes (2001), sosyal beceri eğitiminin antisosyal davranışın önlenmesinde etkili olduğunu belirtmektedir.

Sonuç olarak; bu araştırma bulguları antisosyal kişilik bozukluğu tanısı alan bireylerin duygusal zeka becerilerinin antisosyal olmayan bireylere göre zayıf olduğunu göstermektedir. Araştırma bulgularının antisosyal bireylere verilen psikolojik yardım hizmetlerine ve alanda çalışan uzmanlara ışık tutacağı ve bu doğrultuda alana katkıda bulunabileceği düşünülebilir. Araştırmada elde edilen bu sonuca dayanarak şu öneriler getirilebilir:

2. Antisosyal kişilik bozukluğu tanısı almış bireyler üzerinde duygusal zeka becerileri eğitiminin etkileri araştırılabilir.
3. Antisosyal eğilimi yüksek olan üniversite öğrencilerine yönelik olarak kişisel gelişim programları ile birlikte psikiyatrik tedavi hizmetleri yaygınlaştırılarak verilebilir.
4. Psikolojik danışmanlarca liselerde ve ilköğretim okullarında risk grubu içinde yer alan antisosyal eğilimleri yüksek olan öğrenciler belirlenerek, psikolojik yardım hizmetlerinden daha yoğun olarak yararlanmaları sağlanabilir.
5. Antisosyal davranış eğilimi yüksek olan lise ve ilköğretim öğrencilerinin ailelerine yönelik, eğitim seminerleri ve psikolojik yardım hizmetleri daha yoğun olarak verilebilir.

Kaynakça

- Adalbjarnardottir, S. & Rafnsson, F. D. (2002). Adolescent antisocial behavior and substance use longitudinal analyses. *Addictive Behaviors*, 27, 227-241.
- Ak, İ. ve Sayar, K. (2002). Antisosyal kişilik bozukluğunda sosyobiyolojik etkenler. *Klinik Psikofarmakoloji Bülteni*, 12(3), 155-158.
- Ang, R. P., & Hughes, J. N. (2001). Differential benefits of skills training with antisocial youth based on group composition: A meta-analytic investigation. *School Psychology Review*, 31(2), 164-185.
- Aromaki, A. S., Lindman, R. E. & Eriksson, C. J. P. (1999). Testosterone, aggressiveness, and antisocial personality. *Aggressive Behavior*, 25, 113-123.
- Bahlmann, M., Preuss, U. W., & Soyka, M. (2000). Chronological relationship between antisocial personality disorder and alcohol dependence. *European Addiction Research*, 8, 195-200.
- Baltaş, A. (2001). *Değişimin içinden geleceğe doğru ekip çalışması ve liderlik*. 2. Baskı, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Brackett, M. A., Mayer J. D. & Warner, R. M. (2003). Emotional intelligence and its realtion to everyday behaviour. *Personality and Individual Differences*, 36, 1382-1402.
- Brockert, S. & Braun, G. (2000). *Duygusal zekanızı değerlendirin*. Çeviren: Süleymangil, N., İstanbul: MNS Yayıncılık.
- Ceylan, M. E., Türkcan, A. (2003). *Araştırma ve klinik uygulamada biyolojik psikiyatri. Alkol ve madde kullanım bozuklukları*. 2. Cilt, 2. Baskı. İstanbul: Yayınevi Belirsiz.
- Derzon, J. H. (2001). Antisocial behavior and the prediction of violence: A meta-analysis. *Psychology in the Schools*, 38(2), 93-105.
- Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders, Fourt Edition (DSM-IV)*. (2000). American Psychiatric Association. Çev: Köroğlu, E. (2005). Ankara: Hekimler Yayın Birliği.
- Dinn, W. M. & Harris, C. L. (2000). Neurocognitive function in antisocial personality disorder. *Psychiatry Research*, 97, 173-190.
- Farrington, D. P. (2000). Psychosocial predictors of adult antisocial personality and adult convictions. *Behavioral Sciences and the Law*, 18, 605-622.
- Geçtan, E. (1993). *Psikodinamik psikiyatri ve normaldışı davranışlar*. İstanbul: Remzi Kitabevi Yayınları.
- Goleman, D. (1998). *Duygusal zeka neden IQ'dan daha önemlidir?* 7. Baskı, Çeviren: Yüksel, B. S., İstanbul: Varlık/Bilim Yayınları.
- Goleman, D. (2000). *İşbaşında duygusal zeka*. 3. Baskı, İstanbul: Varlık Yayınları.
- Habel, U., Kühn, E., Salloum, J. B., Devos, H. & Scheneider, F. (2002). Emotional processing in psychopathic personality. *Aggressive Behavior*, 28, 394-400.
- Hare, R. (1999). Psychopathy as a risk factor for violence. *Psychiatric Quarterly*, 70(3), 181-198.

- Kartallar, R. (1996). *Antisosyal davranış ölçeği geliştirmeye yönelik bir çalışma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- Kocayörük, A. (2004). *Duygusal zeka eğitiminde drama etkinlikleri*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Köknel, Ö. (1989). *Genel ve klinik psikiyatri*, İstanbul: Nobel Tıp Kitabevi.
- Lesh, K. P. & Merschndorf, U. (2000). Impulsivity, aggression, and serotonin: A molecular psychobiological perspective. *Behavioral Sciences and the Law*, 8, 581-604.
- Lewis, C. E., Croughan, J. L., Whitman, B. Y. & Miller, J. P. (1983). Association of alcoholism and antisocial personality in a narcotic-dependent population: The lexington addicts. *Psychiatry Research*, 10(1), 31-46.
- Lynam, D. R., Leukefeld, C. & Clayton R. R. (2003). The contribution of personality to the overlap between antisocial behavior and substance use-misuse. *Aggressive Behavior*, 29, 316-331.
- Mahoney, J. L. & Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context. *Journal of Adolescence*, 23, 113-127.
- Matthews, G. & Zeidner, M. (2000). *The handbook of emotional intelligence: Theory, development, assessment and application at home, school and in the workplace*. Editors: Reuven Bar-On., James, D. A. Parker. San Fransisco: Jossey-Bass A Wiley Company.
- Mayer, J. D., Salovey, P. (1997). *What is emotional intelligence? Emotional development and emotional intelligence*. New York: Basic Boks.
- Mayer, J. D., Salovey, P. & Caruso, D. (2000). *Models of emotional intelligence, handbook of intelligence*. Cambridge: Cambridge Universty Press.
- Mayer, J. D., Salovey, P., Caruso, D. R., Sitarenios, G. (2001). Emotional intelligence as standard intelligence. *Emotion*, 1(3), 232-242.
- Mayer J. D., Salovey P., Caruso, D.R. (2004). Emotional intelligence: Theory, findings, and implications. *Psychological Inguiry*, 15(3), 197-211.
- Moeller, F. G., & Dougherty, D. M. (2001). Antisocial personality disorder, alcohol, and aggression. *Alcohol Research & Healt*, 25(1), 5-11.
- Moss, H. B., Baron, D. A., Hardie, T. L., & Vanyukov, M. M. (2001). Preadolescent children of substance-dependent fathers with antisocial personality disorder: psychiatric disorders and problem behavior. *The American Journal on Addictions*, 10, 269-278.
- Özmenler, K. N. (1995). *Antisosyal kişilik bozukluğunda suç örüntüsüne göre psikososyal özelliklerin incelenmesi*. Ankara: Gülhane Askeri Tıp Akademisi Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı Uzmanlık Tezi.
- Öztürk, M. O. (2002). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. 9. Basım. Ankara: Feryal Matbaası.
- Raine, A. (2002). Annotation: The role of prefrontal deficits. Low autonomic arousal and early health factors in the development of antisocial and aggressive behavior in children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(4), 417-435.

- Ramirez, J. M. (2003). Hormones and aggression in childhood and adolescence. *Aggression and Violent Behavior*, 8, 621-644.
- Reti, I. M., Samuels, J. F., Eaton, W. W., Bienvenu III, O. J., Costa Jr, P. T. & Nestadt, G. (2002). Adult antisocial personality traits are associated with experiences of low parental care and maternal overprotection. *Acta Psychiatrica Scandinavica*, 106, 126-133.
- Schutte, N. S., Malouff, J. M., Simunek, M., McKenley, J., & Hollander, S. (1998). Development and validation of a measure of emotional intelligence. *Personality And Individual Differences*. 25, 167-177.
- Shapiro, L. E. (1998). *Yüksek EQ'lu bir çocuk yetiştirmek*. Çeviren: Ümran Kartal, İstanbul: Varlık Yayınları, 238-248.
- Stein, S. J & Book, H. E. (2000). *EQ duygusal zeka ve başarının sırrı*. Çeviren: Işık, M., İstanbul: Özgür Yayınları.
- Straus, M. A. & Mouradian, V. E. (1998). Impulsive corporal punishment by mothers and antisocial behavior and impulsiveness of children. *Behavioral Sciences and the Law*, 16, 353-375.
- Süer, H. (1998). *Şiddet içeren ve içermeyen suç davranışı gösteren antisosyal kişilik bozukluğu olgularının, kişilik özellikleri ve geçmiş yaşam deneyimleri açısından karşılaştırılması*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Adli Tıp Enstitüsü, Sosyal Bilimler Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Türkçapar, M. H. (2002). *Antisosyal kişilik bozukluğunda suç ve şiddet eylemlerine göre sosyal ve psikolojik özellikler*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Antropoloji Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi.
- Türkçapar, H., Güriz, O., Özel, A., Işık, B. ve Örsel, S. D. (2004). Antisosyal kişilik bozukluğu olan hastalarda öfke ve depresyonun ilişkisi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 15(2), 119-124.
- Weisinger, H. (1998). *İş yaşamında duygusal zeka*. Çeviren: Süleymangil, N. İstanbul: MNS Yayıncılık.
- Yeşilyaprak, B. (2001). Duygusal Zeka ve eğitim açısından doğurguları. *Kuram ve Uygulamada Eğitim Yönetimi*, 25, 139-146.
- Yılmaz, H., & Ergin, F. E. (2000). *Üniversite öğrencilerinin sahip oldukları duygusal zeka düzeyleri ile 16 kişilik özelliği arasında ilişki üzerine bir araştırma*. Konya: Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi.